

Hoe uniek is Baarle? (12)

HERMAN JANSSEN

In deze aflevering bezoeken we Jungholz, een Oostenrijkse enclave in Duitsland. Het is de achtentwintigste enclave die ik in deze rubriek onder uw aandacht breng. De schilderachtige enclave is ongetwijfeld een buitenbeentje. Zij bevindt zich op exact... nul centimeter van het moederland. En toch is er volgens onze interpretatie van het volkenrecht sprake van een internationale enclave! Verderop leest u meer hierover.

Jungholz ligt aan de Duits-Oostenrijkse grens, ongeveer achttien kilometer ten westen van het Duitse stadje Füssen met zijn prachtige kastelen Hohenschwangau en Neuschwanstein. Staatkundig ligt de enclave in het district Reutte en hoort ze bij de Oostenrijkse deelstaat Tirol. De naam is afgeleid van *jungem Gehölz*, wat jong hout betekent. De dorpskern ligt op 1.054 meter hoogte aan de noordrand van de Allgäuer Alpen, ingebed tussen de bergen Sorgschrofen (1.638 meter) en Reuterwanne (1.541 meter).

Bevolking

Op 1 januari 2019 telde het dorp 294 inwoners op een oppervlakte van 706 hectare, goed voor bijna

42 ingezetenen per vierkante kilometer. Er verblijven 39 echtparen mét kinderen, 36 zonder en negen eenoudergezinnen. Het aantal gebouwen is tussen 1951 en 2018 van 52 naar 133 gestegen. Dertien ervan zijn hotels.

De inwoners groeien op met de Duitse mentaliteit. Pendelaars voelen zich aangetrokken tot de Duitse regio Allgäu en de stad Kempten. “Wij stellen ons allesbehalve vijandig tegen het gastland op. Het binationaal denken beschouwen we als vanzelfsprekend,” zegt Bernhard Eggel, de vroegere burgemeester. In 2016 werd in Jungholz een vrouwelijke opvolger verkozen, Karina Konrad.

Duitsland is voor de enclavebewoners niet alleen interessant als arbeidsmarkt. Inwoners uit Jungholz vinden er vaak hun huwelijkspartner. Als gevolg hiervan hebben 136 van de 163 buitenlanders in de enclave het Duitse staatsburgerschap. Ruim 85% van de enclavebewoners is in het buitenland geboren. Procentueel telt Jungholz het grootste aantal buitenlandse EU-burgers in Oostenrijk. Dat aandeel schommelt rond de 60%. Er zijn ook Nederlandse buitenlanders bij. Die kochten pensions en doen zaken in het lokale toerisme. Jungholz vangt echter geen asielzoekers

Jungholz en omgeving. www.wienerzeitung.at

Winter in Jungholz. www.hippostcard.com

op. Vanuit Oostenrijk is geografisch gezien geen toegang mogelijk en in Duitsland mogen zij het grondgebied niet verlaten.

Quadripunt

Wanneer je met de auto vanuit Oostenrijk naar Jungholz rijdt, moet je Oostenrijk verlaten om via Duitse wegen de enclave te bereiken. Er zijn meerdere grensovergangen. Slechts twee ervan zijn met de auto bereikbaar. Wie te voet gaat, heeft via talloze bergpaden meer mogelijkheden. Inwoners van Jungholz noemen hun dorp een Tirolse enclave in de Allgäu. Helemaal juist lijkt dit echter niet. Jungholz is via één punt met Oostenrijk verbonden. Sommigen noemen het daarom een quasi-enclave, schier-enclave, pene-enclave of functionele enclave. In heel de wereld zijn er maar twee gevallen bekend waar het eigen grondgebied met slechts één punt is verbonden: Jungholz en Baarle. In Baarle raken de enclaves H1 en H2 elkaar in een punt op de Reth, tussen de Visweg en de randweg.

Het is de enige plaats ter wereld waar twee enclaves in een punt bijeenkomen. Op kaarten lijken de Baarlese enclaves H3 en H6 eveneens de hoofdenclave H1 aan te raken, maar dat is slechts schijn. Ze bevinden zich op korte afstand

van elkaar. Jungholz is de enige plaats ter wereld waar een enclave en het moederland elkaar in een punt raken.

Op zo'n raakpunt vormen vier grenslijnen een *boundary cross*, een kruispunt van grenzen. Een andere geografische term hiervoor is een 'binationaal quadripunt', een punt dat tot vier gebiedsdelen van twee landen behoort. Quadripunten waarbij vier verschillende landen betrokken zijn, bestaan niet meer.

Volgens specialisten zijn Jungholz en H2 in Baarle wel degelijk echte enclaves. Een punt is een wiskundig begrip. Het is onmeetbaar en oneindig klein. Het heeft geen fysieke afmetingen, dus ook geen lengte, oppervlakte of volume. Via een enkel punt kan je geen rijksgrens passeren zonder het grondgebied van het gastland te betreden.

Piek van de Sorgschrofen. www.pinterest.com

Grensmarkering van het quadripunt. <http://jungholz.enclaves.org>

Bij het hooien helpt heel het gezin. www.jungholz.tirol.gv.at

Het quadripunt van Jungholz bevindt zich bovenop de 1.636 meter hoge bergtop Sorgschrofen. Om er te geraken moet je stevig klimmen. Vooral het laatste stuk van de bergpas is vrij steil. De top is bereikbaar via een voetpad van een meter breed. Dichtbij het quadripunt staat een hoog kruis. Maar het exacte punt ligt erachter. Het wordt met zwart geschilderde kruisende lijnen op een rots aangeduid. Hier raakt de enclave via het gehucht Schattwald het moederland. In dit punt raken ook twee Duitse gemeenten elkaar. Ten westen ervan ligt Bad Hindelang in het district Unterjoch en ten oosten Pfronten in het district Steinachpfronten.

De Duits-Oostenrijkse grens wordt hier bepaald door het verdrag van 30 januari 1844. Dat werd afgesloten tussen het koninkrijk Beieren en Tirol, onderdeel van de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije. Het werd daarenboven aangevuld door het verdrag van 16 december 1850. De grenslijn bij de bergtop Sorgschrofen wordt als volgt beschreven: “Vanaf grenssteen 109 volgt de grens een rechte lijn via twee tussenliggende markeringen naar grenssteen 110, die in de rots is uitgekapt.” Daar is het quadri-

punt. De nummering 110 komt van de grenslijn van het Oostenrijkse vasteland en heeft niets met de nummering van de grensstenen rond Jungholz te maken. Die zijn met Latijnse cijfers genummerd. Zo is grenssteen XXXVI een originele grenssteen uit 1844.

Middeleeuwse geschiedenis

Jungholz werd tijdens de middeleeuwen vanuit de Duitse dorpen Rettenberg en Montfort ontgonnen. Op kerkelijk gebied behoorde Jungholz van oorsprong bij de Duitse parochie Wertach. Daar oefenden de heren van Rettenberg het beschermheerschap uit. Zij hadden het recht om in Jungholz een priester te benoemen. Dit recht werd in 1331 aan de cisterciënzerabdij Stams in Tirol verkocht.

De naam Jungholz wordt voor het eerst in een koopakte van 24 juni 1342 vermeld. Die overeenkomst werd afgesloten tussen Hermann Häselin uit Wertach (Duitsland) – die zijn ‘Guert Junckholtz’ verkocht – en Haynz Lochspüler uit Tannheim (Oostenrijk). Sindsdien behoorde Jungholz niet meer bij Duitsland maar bij Oostenrijk. Een Allemannisch feodaal gebruik luidde namelijk: “De

dienaar draagt zijn meester op de rug.” Dit betekent dat een onderdaan zijn heer trouw blijft en hem belasting betaalt, ook nadat hij zich in het gebied van een andere heer heeft gevestigd. De grondbelasting in Jungholz wordt sindsdien in Oostenrijk betaald.

Het in 1342 verkochte vastgoed is beduidend groter dan de huidige oppervlakte van de gemeente. Het weideareaal van Jungholz kromp aanzienlijk toen Ulrich Bach uit Wertach, Doctor in het kerkelijk recht en in de geneeskunde, volgens een vijftiende eeuwse legende met een arbitrair vonnis de Sorgalpe aan de inwoners van Wertach toewees. De Sorgalpe is een weidegebied ten zuidwesten van Jungholz. Van oudsher waren veeteelt en alpiene landbouw in de enclave de economische basis van het leven.

In de vijftiende eeuw kwam Jungholz in handen van de prinsbisschop van Augsburg, maar na tal van onderhandelingen werd het dorp in 1432 als een Tiroler gemeenschap erkend. Hertog Friedrich IV van Tirol verwierf er de macht, maar Jungholz zou eeuwenlang een twistpunt tussen Duitsland en Oostenrijk blijven.

Jungholz tijdens het naziregime. www.lipp.tirol

Parochiekerk van Jungholz.
<https://commons.wikimedia.org>

18de-eeuwse geschiedenis

In plaats van een eerder kapelletje werd in 1713 een klein katholiek godshuis ter ere van Onze-Lieve-Vrouw opgericht. Een kapelaan werd benoemd en in 1714 werd een kapelanie voor hem gebouwd. In 1743 werd de kerk in barokstijl herbouwd. Later zou ze nog worden verbouwd en uitgebreid. Sinds de oprichting van een eigen begraafplaats in 1786 was Jungholz minder van de Duitse parochie Wertach afhankelijk. De geloofsgemeenschap in de enclave ging vanaf dan ook bij het Oostenrijke parochiedistrict Tannheim behoren.

Nog altijd probeerde de prins-bischoep van Augsburg Jungholz terug te vorderen. Toen in 1764 een koe uit de enclave de weg kwijtgeraakte en op het grondgebied van de prins-bischoep verzeilde, nam een deurwaarder uit Wertach de koe in beslag. Tevergeefs grepen inwoners van Wertach decennialang dit grensincident aan om de enclave weer Duits te maken.

19de-eeuwse geschiedenis

Napoleon nationaliseerde het prinsbisdом Augsburg, dat onderdeel

van het koninkrijk Beieren werd. Na de nederlaag van Oostenrijk in de derde Coalitieoorlog kwam Tirol en dus ook Jungholz in 1805 onder het bestuur van Beieren. De autoriteiten lieten na om Jungholz via het gerecht te claimen. Ze meenden dat het dorp inmiddels al van Beieren was, maar in 1814 keerde de enclave samen met Tirol naar Oostenrijk terug. Uit ergernis blokkeerde Beieren de export van graan naar Tirol. Bovendien werd de import en export van vee en consumptiegoederen ernstig belemmerd. Jungholz kende grote voorraadproblemen.

Op 18 april 1844 sloten Tirol en Beieren een grensakkoord. Dat regelde onder andere de staatkundige positie van Jungholz. De soevereiniteit van Oostenrijk werd erkend en kort erna ontving de enclave haar definitieve rijksgrenzen. In het aanvullend verdrag van 1850 deed Beieren definitief afstand. Maar vanuit de omliggende gemeenschappen werden de enclavebewoners langdurig aan intimidatie, beschimping en wraak blootgesteld.

Omdat Jungholz niet rechtstreeks vanuit het moederland kon

worden bereikt, sloten Oostenrijk en Beieren op 3 mei 1868 een douaneovereenkomst die Jungholz economisch met Duitsland verbond. Op die manier werd de enclave met de omliggende gemeenten gelijkgesteld, wat een hele opluchting voor de bewoners betekende. Beieren bleek zelfs vrijgevig. Het stond toe dat jaarlijks drie emmers miswijn gratis vanuit Tirol mochten worden ingevoerd. Door de douaneovereenkomst werd de Duitse munteenheid in de enclave van kracht. Maar de wet, het politieke bestuur, de scholen en het postkantoor bleven Oostenrijks.

20ste-eeuwse geschiedenis

Tijdens het Derde Rijk werd Jungholz door Duitsland geannexeerd. De enclave werd in 1938 van Tirol gescheiden en tot 1945 bij het district Sonthofen gevoegd. Na de terugkeer naar Oostenrijk was het verdrag betreffende de douaneunie opnieuw van kracht. Na de toetreding van Oostenrijk tot de Europese Unie op 1 januari 1995 kwam daar een einde aan.

Op kerkelijk gebied werd Jungholz in 1891 tot een zelfstandige parochie verheven. Sinds 1992 heeft

de geloofsgemeenschap niet langer een eigen geestelijke. De kerk wordt nu vanuit het Oostenrijkse Schattwald bediend.

In 1954 werd een nieuw gebouw in gebruik genomen voor de gemeenteadministratie, het bureau voor toerisme, de school en de post. Van 1965 tot 1972 werd centrale waterleiding aangelegd, van 1979 tot 1985 een installatie voor de zuivering van afvalwater. In 1993 werd een nieuwe brandweerkazerne voltooid. Die is tevens een clubhuis, een gymzaal voor de school, een oefenruimte voor de Musikkapelle en een zaal voor dorpsfestiviteiten.

Gemeentewapen

Tijdens haar vergadering van 28 februari 1978 heeft de provinciale regering van Tirol een wapenschild aan Jungholz toegekend: "In zilver een naar rechts gerichte adelaarsvleugel, bedekt met een langstelig gouden klaverblad. Uit de vleugel groeit een twijg." Die jonge tak verbeeldt de naam van de gemeenschap en groeit uit een adelaarsvleugel, wat de koloniatieschiedenis en verbondenheid met Tirol symboliseert. De kleuren van de gemeenschapsvlag zijn groen-rood.

Gemeentewapen.

<https://commons.wikimedia.org>

Muziekkapel. www.bognerhof.at

Post

De douaneovereenkomst van 1868 verbond Jungholz op economisch gebied met Duitsland. Daarom werden brieven vanuit de enclave zowel richting Oostenrijk als naar Duitsland als binnenlandse zendingen beschouwd. Brieven naar Duitsland kregen een speciale stempel met de vermelding *Sondertarif* (speciaal tarief). Brieven naar de rest van Europa werden altijd tegen het goedkopere Oostenrijkse tarief verzonden, zware zendingen echter tegen het goedkopere Duitse tarief. Om deze regeling werkbaar te maken, kreeg Jungholz naast een Oostenrijkse postcode (6691) ook een Duitse (87491). In de enclave was een Oostenrijks postkantoor waar men tot aan de invoering van de euro met Duitse merken Oostenrijkse postzegels kon kopen.

Door de integratie van Oostenrijk en Duitsland in Europa kwamen er open grenzen, een gemeenschappelijk douanegebied en een belastingharmonisatie. Dit alles vergrootte de druk op de Oostenrijkse regering om een einde te maken aan de speciale reguleringen voor de enclave. Het leven was daar genormaliseerd en de verdragen hadden hun bruikbaarheidsdatum overschreden. Vanaf november 2005 zijn alle zendingen

in de enclave aan Oostenrijkse tarieven onderworpen. Sindsdien worden in Jungholz brieven naar een Duitse buurgemeente tegen internationaal tarief verstuurd. In het Oostenrijkse postkantoor in Jungholz werden vanaf 2006 nog slechts producten en diensten van Österreichische Post AG aangeboden en niet meer van Deutsche Post. Eind 2006 accepteerde de Oostenrijkse Post niet langer de Duitse postcode voor Jungholz. Na veel opwinding en protest werd op dit besluit teruggekomen. Nog altijd heeft de enclave twee postcodes. In november 2007 werd het postkantoor in het gemeentehuis van Jungholz gesloten, ondanks hevige verzet bij de bevolking. Die nam zelfs juridische stappen.

Vroeger reed de postbode dagelijks naar Oy in Duitsland om er brieven en pakketten in ontvangst te nemen. De post van en naar Duitsland was toen slechts een dag onderweg. Nu duurt het een week voor een brief zijn bestemming bereikt. Alles wordt langs Salzburg om afgehandeld. Het dichtstbijzijnde Oostenrijkse postkantoor is nu in Tannheim. Het is alleen in de ochtend geopend, behalve op vrijdag. Wie een brief of een pakje naar een Duits adres verstuurt, rijdt voortaan naar het Duitse postkantoor in supermarkt Feneberg in Wertach.

Jungholz omstreeks 1925. www.jungholz.tirol.gv.at

Telefoon

In 1885 werd Jungholz met het telegraafnetwerk verbonden. Die verbinding was echter zeer gevoelig voor interferentie en was alleen tijdens de kantooruren beschikbaar. Op 22 juni 1904 werd Jungholz op het Duitse telefoonnet aangesloten. Na de Eerste Wereldoorlog had de enclave geen telefoonverbinding meer. Namens de Franse bezetter werd een acht kilometer lange telefoonlijn van Jungholz naar Schattwald (Oostenrijk) aangelegd. Om op Oostenrijks grondgebied te blijven, leidde die rechtstreeks over de top van de berg Sorgschrofen.

Omdat Jungholz tot de Duitse douane-unie behoorde, kreeg de enclave zowel een Oostenrijks netnummer (05676) als een Duits (08365). Dat laatste werd met het Duitse Wertach gedeeld.

Op 1 juli 2003 werd het Duitse netnummer van Jungholz door Deutsche Telekom uitgeschakeld. Oostenrijkse hotels, ambachtslieden en Duitse bedrijven met filialen in de enclave werden plots met extra kosten geconfronteerd. Niet

alleen verhoogden de telefoonkosten. Heel wat brochures, prijslijsten en telefoonboeken moesten worden herdrukt, boekingen gecorrigeerd en klanten geïnformeerd. De schrapping van Jungholz uit de Duitse telefoonboeken bemoeilijkt het overgrote deel van de klanten die contact met de enclave willen opnemen.

Volksschool in Jungholz.
www.jungholz.tirol.gv.at

Andere bijzonderheden

Kleuters van Jungholz gaan in het Duitse plaatsje Unterjoch naar school. Vanaf het eerste leerjaar volgen zij les in de enclave. Dat doen zij samen met leerlingen uit Unterjoch. In de basisschool zijn twee klassen voor vier leerjaren. Het is een van de kleinste scholen in Oostenrijk. Nu de coöperatieve

bank van Jungholz er niet meer is, wordt het voor de basisschool moeilijk om te overleven. Mogelijk moeten de leerlingen binnenkort met de bus naar Füssen, Kempten of Reutte. Na vier jaar basisonderwijs in het eigen dorp gaan de leerlingen sowieso naar een school in Duitsland. Omdat zij in een buitenlandse school studeren en er in de enclave maar weinig werkgelegenheid is, verlaten veel jongeren na hun studies de enclave. Voor de politie zijn er bijzondere afspraken. Zo mogen Oostenrijkse agenten vanuit hun kantoor in Grän of Vils in uniform en met hun wapen in een politievoertuig over de Duitse provinciale wegen naar Jungholz rijden om daar de wet te handhaven. Die afstand bedraagt ongeveer twintig kilometer. Oostenrijkse en Duitse zorgverzekeraars kwamen overeen dat jonge houtbewerkers uit de enclave in beide landen naar de dokter of het ziekenhuis mogen.

Geldzaken

Sinds de douaneovereenkomst van 3 mei 1868 was de enclave aan Duitse accijnzen en invoerbelasting onderworpen. Hierdoor was het een aantrekkelijke plaats voor bedrijven uit Duitsland.

Wagen van de vrijwillige brandweer.
www.jungholz.tirol.gv.at

De meeste ingevoerde goederen kwamen overigens uit dat land. Auto's bijvoorbeeld werden in Duitsland gekocht. Maar omdat zij in Oostenrijk geregistreerd werden, kregen ze een Oostenrijks auto- kenteken met de letters RE. Die verwijzen naar het district Reutte.

In de enclave was de Duitse mark het enige betaalmiddel. Oostenrijke shillings werden er niet aanvaard. De invoering van de euro op 1 januari 2002 maakte daar een einde aan.

Een dorpswinkeltje is er niet. Dat zou de dorpsgemeenschap nochtans ten goede komen. Er is evenmin een tankstation. Tanken doen de enclavebewoners in Duitsland. Daar zijn diesel en benzine iets goedkoper dan in Oostenrijk. Voor de autoverzekering geldt dat de aansprakelijkheid tegenover derden volgens de relatief dure Oostenrijkse tarieven geregeld moet zijn. Schade aan het eigen voertuig mag dan weer bij een Duitse maatschappij verzekerd worden.

Bankzaken

Duitsers kwamen nog voor de Tweede Wereldoorlog hun geld in Jungholz veiligstellen. Op dat moment was er een verbod om meer dan duizend mark naar

Bankmedewerkers in Jungholz.
www.ots.at

Bankkantoor in Jungholz. www.all-in.de

het buitenland te brengen, om kapitaalvlucht vanuit het *Reich* te voorkomen. Maar Jungholz was geen vreemd land. Het hoorde bij de Duitse douane-unie.

In 1981 richtte de coöperatieve Raiffeisenbank van Reutte (Oostenrijk) een filiaal in Jungholz op. Al snel volgden de Volksbank en de Tiroler Sparkasse. Zo waren er drie banken in een dorp van amper driehonderd inwoners. Dat betekent zowaar de hoogste bankdichtheid ter wereld. Omdat de enclave in de Duitse douane-unie was opgenomen, waren deze banken Duits. Maar omdat zij zich in Oostenrijk bevonden, konden zij binnen de belastingvrije status van Jungholz opereren. In de enclave boden zij de mogelijkheid om zonder extra kosten geld naar andere Duitse banken over te schrijven.

Het enclavegebied was bovenal aantrekkelijk vanwege het Oostenrijkse bankgeheim. Er werd geen belasting op het spaargeld betaald en bij overlijden van de rekeninghouder betaalden de erfgenamen geen successierechten. Jungholz was een toevluchtsoord voor mensen met zwart geld. Discretie, privacy en belastingoptimalisatie (in plaats van belastingontduiking!)

zorgden ervoor dat het Duitse belastingkantoor niets te weten kwam. Aan de enclavegrens werd niet gecontroleerd omdat de enclave tot het Duitse douanegebied behoorde. Later zorgde het Schengenakkoord voor het vrije verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal tussen Duitsland en Oostenrijk.

Er was sprake van een economisch succesverhaal. Alleen al de Raiffeisenbank Jungholz had in 2001 een beheerd vermogen van 2,5 miljard euro. Daarmee was zij een van de grootste banken in Oostenrijk. Op de drie banken samen zou ongeveer vier miljard euro zwart geld staan. Het klantensegment in Jungholz was breed. Sommige klanten kwamen uit Nederland, Engeland en de Verenigde Staten. Maar het waren vooral Duitsers die vanwege de belastingdruk in hun land met contant geld langskwamen. Sommigen met aktetassen, de meeste met een volle jaszak of een grote portemonnee. Soms zat het geld in rugzakken verstopt en hadden beleggers zich als wandelaars vermomd. Zij waren meestal middelmatige of kleine investeerders: mensen op middelbare leeftijd, die met hard werken eigenhandig dat geld had-

den verdiend. Want mensen met driecijferige miljoenen in hun koffer reisden meestal naar een Zwitserse bank. Jungholz was voor Duitsland vanwege de nabijheid van de enclavegrens vooral een Beiers belastingprobleem.

Al snel groeide Jungholz tot een omvangrijk financieel centrum uit. De komst van de euro bood nieuwe mogelijkheden. De banken in Jungholz adverteerden: 'Hier kunt u eenvoudig, discreet en gratis uw Duitse marken omwisselen voor euro's. Het Oostenrijkse bankgeheim biedt u een buitengewoon discretionair voordeel.' Natuurlijk werd de klant duidelijk gemaakt dat hij de fiscale verplichtingen in zijn thuisland moest nakomen. Maar dat was zijn eigen verantwoordelijkheid.

Op 20 maart 2014 bereikte de Europese Unie een doorbraak in de strijd tegen grensoverschrijdende belastingontduiking. Luxemburg en Oostenrijk gaven hun verzet op. Samen met de belastingamnestie voor Duitse spijtoptanten betekende dit voor de enclave het einde van alle banksuccessen. Vanaf 1 oktober 2016 werd het centrale accountregister van kracht. Hierin staan alle rekeningen en deposito's die in Oostenrijk worden aangehouden. De registratieverplichting gold met terugwerkende kracht vanaf 1 maart 2015. Vanaf 2017 vindt via de nationale belastingdienst de wereldwijde uitwisseling van accountgegevens van buitenlandse klanten plaats.

Omdat de belastingvoordelen voor Duitse beleggers verdwenen, werden in 2014 de filialen van de Volksbank en de Tiroler Sparkasse gesloten. De Raiffeisenbank volgde

in april 2019. Decennialang was *Bankhaus Jungholz* het vlaggenschip van Raiffeisen. In december 2018 kreeg dit filiaal voor de zestiende keer op rij de premium rating "Summa cum laude" en werd de vestiging door het Duitse Handelsblatt én het gespecialiseerde tijdschrift *Elite Report* bij de kopgroep van de beste vermogensbeheerders in de Duitstalige landen gerekend.

In de enclave liet de daling van geldtransacties diepe sporen na. Een vijfde van de enclavebevolking was in de banksector werkzaam. Hoteliers daarentegen treurden niet om het wegblijven van beleggers. Die hadden zelden in de enclave overnacht. Burgemeester Karina Konrad is zelf bankeconoom. Zij beseft als geen ander dat er spannende tijden aankomen. "Mijn voorganger liet ons een schuldenvrije gemeente na. Dit was alleen mogelijk door de drie banken. Nu zijn er sterk verminderde inkomsten. Het toerisme is de enige overgebleven economische pijler."

Burgemeester Karina Konrad.
www.meinbezirk.at

Toerisme

De bevolking van Jungholz leeft traditioneel van de vlees- en zuivelproductie. Daarnaast was er tot de 19de eeuw ook werkgelegenheid in nagelsmederijen, graanmolens, zagerijen en bij het vervaardigen van wol en linnen. En tot voor kort was er veel werk in de banksector. Veruit de belangrijkste economische pijler van de enclave is momenteel het toerisme, dat een lange traditie heeft. Al in het begin van de 20ste eeuw komen de eerste toeristen naar Jungholz. Op kerstnacht 1901 brandde er voor het eerst elektrisch licht. De eerste skiërs kwamen vanaf de jaren twintig langs. Toen werden tal van privéaccommodaties en hotels opgericht. Jungholz veranderde meer en meer van een boerendorp in een vakantieoord. In de jaren dertig werd nog meer op het toerisme ingezet. Toen al waren er winteraanbiedingen die met de huidige *all-inclusive* pakketten vergelijkbaar zijn. Na de Tweede Wereldoorlog werd het toerisme met een onvoorstelbare dynamiek hervat. De eerste skilift werd op 12 december 1948 in gebruik genomen. Het was de allereerste skilift in het Oostenrijkse district Reutte en de langste in de Duitse regio Allgäu. Zij legde de basis voor de toename van het wintertoerisme en de verdere uitbreiding van hotel- en privé-accommodaties.

In de winter is Jungholz een skiparadijs. Het kleine, overzichtelijke skigebied is uiterst aantrekkelijk voor gezinnen en richt zich daarom op het familietoerisme. Voor de allerjongsten is er opvang voorzien. De iets oudere kinderen gaan naar het *N'ice Bear Land*, waar menig

Skipistes in Jungholz. www.snowplaza.nl

kinderhart sneller klopt. Dit paradijs heeft veilige liftjes, oefenhellingen waar de eerste glijproeven op ski's en snowboards worden verzorgd, speelglo's, magische

Eerste skilessen. www.jungholz.de

tapijten, een dierenpark, een sneeuwdraaimolen, een springkussen en zoveel meer.

De tien *downhill*-kilometers zijn misschien niet spectaculair, maar wel veilig. Beginners én gevorderden kunnen er terecht. 'Klein maar fijn' is het motto. Jungholz beschikt over een computergestuurd liftkaartensysteem, waardoor het ook mogelijk is per uur te skiën. De liften kunnen achtduizend personen per uur aan. Het aantal parkeerplaatsen is uitgekend. Zelfs in het weekend wordt bij de skilift nooit langer dan vijf minuten gewacht. De langste afdaling is ongeveer twee kilometer. De pistes worden regelmatig geprepareerd en

tijdens het seizoen zorgen sneeuwkanonnen voor sneeuwzekerheid. Dit skigebied was het eerste in de regio waar kunstmatige sneeuw

Het Vurige Hart van Jezus.
<https://meurers.net>

Viehscheid. www.all-in.de

werd ingezet. Al in 1990 werd die installatie in gebruik genomen. Destijds was zo'n sneeuwkanon vrij controversieel, maar de afgelopen jaren hebben de winters met weinig sneeuw die forse investering al lang terugbetaald. Met de stoeltjeslift is ook het zonne-eiland bereikbaar. Dat is een oase van rust, met lig- en strandstoelen in de sneeuw. Er is zelfs wifi beschikbaar.

In de zomer is Jungholz een idyllische picknickplaats met wilde weidebloemen en een prachtig uitzicht op de bergen. Het enclavedorp heeft een minigolf, een buitenzwembad en een kinderspeelplaats in de directe omgeving van het zwembad. Vlak naast de kerk ligt een grote kruidentuin. Bezoekers produceren daar kruidenzepen en -zout. Jaarlijkse evenementen zoals het Vurige Hart van Jezus lokken veel kijkklustigen. Het is een gebruik dat teruggaat op de Eed van het Heilig Hart in 1796. Die verenigde Tioolse vrijheidsstrijders in hun

rebellie tegen Frankrijk en Beieren. Als teken van eed ontstaken zij vuren op de bergen. Nog altijd worden daar tien dagen na Sacramentsdag vuren ontstoken. Andere jaarlijkse festiviteiten zijn de meiboomplanting, de kruiden- en ambachtenmarkt en het overbrengen van het vee van de alpenweiden naar het dal (de *Viehscheid*).

Het dubbelseizoen (zomer/winter) is een belangrijk economisch aspect van het toerisme. In 2017 waren er 75.196 overnachtingen. Jungholz maakt deel uit van twee toeristische regio's: het Duitse Allgäu en het Oostenrijkse Tannheimer Tal. De toeristische dienst verwijst graag naar sterke punten als de idyllische vrede in de vallei, de Tioolse gezelligheid en de goed onderhouden en gevarieerde wandelpaden waar veel te ontdekken is.

Bronnen:

- <http://geosite.jankrogh.com>
- www.grensmarkeringen.be
- <https://en.wikipedia.org>
- <http://wikimapia.org>
- www.kommunalnet.at
- <https://ferienhaus-jungholz.com>
- <https://jungholz-net.webnode.com>
- www.jungholz.tirol.gv.at
- <http://jungholz.enclaves.org>
- www.geschichte-tirol.com
- www.wienerzeitung.at
- www.spiegel.de
- www.t-online.de
- www.snowplaza.nl
- www.travelintelligence.com

Jungholz in zomer- en winter. www.jungholz.tirol.gv.at